

ћивају у докату, а чувар им је коњар. Зими им се даје за испашу мочарни део зимовника.

2. *Овчарско куче* је вучје расе, веома верно и куражно. У селу не може да живи. Напада и одбија дивљач, ноћу бди над поспалом стоком.

3. Овчарско магаре је тромо и споро, тврде коже.

4. Коза се не гаји на бачилу. „Од козе бачило не бидуват“, кажу Мијаџи. Козу презиру као штеточину. У селима по нешто коза гаји свака кућа ради млека. Галичани, који имају много оваца, називају те сељаке подругљиво „козарима“.

Тома Смиљанић.

О СТАНОВНИШТВУ И СЕЛИМА ОСТРОВСКЕ ОКОЛИНЕ.

Првих дана месеца јула 1916 године стигосмо војничким возом на Островско Језеро. Кад су нас распоредили, пало нам је у део да логорujemo у Острову. Ту смо пробавили осам дана, па су нас померили на север, под село Ослап. Своје слободно време, до уласка у праву зиму 1916 г., употребио сам на упознавање островске околине. Тако сам обишао села: Кочане, Граматиково, Кндрово, Острово, Патели, Ново Село, Чеган, Жерве, Батачин и Русилово. Прошао сам и кроз села око Владовске Језерине: Низију, Глгово, Владово и Техово.

Сва су ова села по ободима високих кречњачких главица и у бамену некадашњег великог Островског Језера.

По причању старијих људи из поменутих села, докле равна Тесалија није припала Грцима, од Меглена до Ламије и Пинда могло се проћи с македонским словенским наречјем. Преци овдашњих сељака слазили су у тесалијска села, куповали храну и отуда је доносили. По тесалијским читлуцима били су само Словени, док их сада нема. Доласком Грка читлуци су прешли у грчке и цинцарске руке. Нови сопственици читлука узели су за чифчије саме Цинцаре, који су се већ појелинили или су на путу да се појелине. С читлука отеране словенске породице помериле су се у Македонију, где су се по Кампањи и по костурским и островским селима населиле и створиле нове махале, као: Ларишани, Трикалци, Велешани, Топузларци, итд.¹⁾ Ипак је ових досељеника врло мало, а главне масе су придешле са севера. Словенско становништво је најпокретније, најлакше напушта села и вароши, иде на све стране и најређе се враћа. Најлакше им је вратити се из Азије и Америке, али из балканских и европских држава никад не долазе. Нема породице, која неће набројати по три до четири члана, а по толико и најближих сродника, који су се разишли по свету.

Села островске котлине: Ослап, Ново Село (западно од Патели, ближе Соровићу) и Кочане су чисто турска. Острово, Граматиково и

¹⁾ 1918 г. уграбио сам прилику да обиђем горњу и доњу тесалијску равницу. Кад се из доње равнице пење на олимпијски превој, преко кога се слази у долину Бистрице у подножју превоја налази се на насеље херцеговачких мухарира од Благаја, досељених око 1879. г. По причању ових мухарира било је тамо раније врло много Словена, док их је данас мало и готово су појелињени. Ово су ми исто потврдиле и неке породице у Велетину, месту рођења Риге од Фере, које су заостале на својим имањима и скоро се сасвим појелиниле.

Катраница су словенска и турска (више словенска него турска. Острово има 245 словенских и 67 турских домова). Батачин је чисто цинцарско, а Кндрово, Русилово, Жерви, Чеган и Техово чисто словенска, док су Низија, Глгово и Владово словенска и помало цинцарска. Словенски карактер и утицај су врло јаки, у саобраћају је само словенска реч. Језик ових Словена најближи је језик Словенаца. Виђао сам многе Словенце с нашег фронта како се лако споразумевају са овим Словенима. Мегленски муслимани стално су тврдили да су по језику најближи словеначким добровољцима у српској војсци. Мој познаник, један угледан трговац у Водену, после разговора с једним потпоручником наше војске из Словеначке, рече ми да Словенце боље разуме него Србе и Бугаре. Словенски обичаји при свадбама, славама, погребима, по кућама и око стоке скоро су исти као по планинским селима у Старој Србији и Црној Гори.

По селима ових крајева често се виђају рушевине. За време турске управе није овуда било готово нимало личне и имовне безбедности. Не само разне комитске чете него и државне власти плачкале су свет. Често су паљени домови, породице најуриване или су и саме избегавале. Многе овакве породице бежале су у вароши, где су налазиле више личне и имовне безбедности, али се тада често и губиле за своју народност. За порушене куће око владовске станице прича се да су страдале од бугарских комита пре 1912 г. и да су се све породице, које нису нашле смрт у огњу, одселиле у Солун и села око њега.

Друге су рушевине последица економских и здравствених прилика. У Острову у словенском крају испод саме цркве, налази се 14 порушених и пустих кућа; оне су опустеле због неких болештина, од којих су се све породице погубиле. У Низији, испод цркве је читав крај порушених кућа, опустелих од маларије, која ово врло имућно село јако затире. У порушеним кућама око старе џамије живели су Турци, који су се после 1912 г. иселили у Малу Азију и имање продали; заостале куће су се порушиле. Оваквих случајева има по свима турским селима.

Словена има много у гурбетлуку, по Грчкој, Азији, Америци, Бугарској, Србији, Румунији и Русији. Гурбетлук извлачи најздравији и најспособнији подмладак, код куће оставља изнемогле старце и женску децу, који због рђаве хране, неродица и тешких болештина изумиру и никога не остављају. У Батачину свака друга цинцарска кућа је празна. Кад запитате од куда је ово, одговориће вам, да су се људи одселили у Румунију и тамо остали, а они који су остали иза њих замрли су. У Техову, у очи рата 1912 г. било је у Америци 75 младића од којих се вратило 22, а за остале мало ко зна где су. Гурбетлук много отуђује, а врло мало задржава и враћа.¹⁾

И услед аграрних односа не може да се задржи становништво нарочито словенско. То што су Грци оставили истоветне аграрне односе изгледа да је још јаче отежало имовно стање становника и појачало

¹⁾ Петар Мачука из Корице, деда мог сталног друга у путовањима Илије Ристића из ваљевског Ушћа, није се никуда селио из места. Имао је шест синова од којих је један с њиме, двојица у Румунији, двојица у Србији и један у Америци. Од ових на страни живи су један у Румунији и један у Америци, остали су помрли. Од свих њих има двоје-троје женске деце. Онај код њега има више синова и све их је упутио истим правцима. Смрт Петрова угасиће ову велику породицу. Оваквих примера има пуно по овој околини.

вољу за исељавањем. Данашње пореске власти су неумољиве, докле су турске биле лабаве.¹⁾ Мало село Жерви никад није могло порастати због крајње сиромаштине свога становништва. Поља овог села су у северном врху островске котлине каменита, подложна плављењу и неродна. Има више од 40 год. како број домова у овом селу не може да пређе 24.

Муслимани су прави земљоделци, већина имају своје властите земље. Они земљу примитивно обделавају и вештачки наводњавају. Имају доста воћа, мало стоке; непокретни су, не одају се другим занимањима и само их верски разлози могу натерати на кретања.²⁾ У имовном погледу стоје просечно боље од масе словенских сељака. Словени су ређе чисти земљоделци, више су сточари него ратари. Кад оду из места одају се, као и Грци, занатима и трговини. Цинцари су покретни сточари: преко лета и јесени су на високим планинама, зиму проводе по ниским равницама, где нема слане и мрза, а пролеће код својих кућа. Са стоком се лако крећу прелазећи преко највећих планина и спуштајући се у приморске равнице.

Љуб. Павловић.

ИСТОРИЈА И ДУХОВНЕ ОСОБИНЕ ВАЖНИЈИХ ПОРОДИЦА

ГОЂЕВЦИ.

Гођевци су једна од најпознатијих породица у околини ваљевском и ужичком. Под овим именом се разумеју не само ваљевски Гођевци, они Гођевци, чији су потомци сишли са села у Ваљево, Београд и друга места и као трговци на далеко се прочули. У то велико браство спадају и: Гођевци у Зарубама (од њих су ваљевски и београдски), Гођевци у Пријездићима, Ристовићи у Паштрићима, Папићи у Конатицама, Бошњаци у Лелићима, Бојићи и Босићи у Златарићу, Марковићи у Јошеви, Босићи у Стапару, Пурићи у Г. Буковици, Николајевићи у Радуши, Лазаревићи у Новацима, Живковићи у Гвозденовићу и Перићи у Стублинама, све у округу ваљевском; даље Суботићи и Марковићи у Тубићима, Павловићи-Лисичићи у Косјерићима, Васиљевићи у Маковиштима, Осаћани у Г. Добрињи и Тодоровићи у Овчини, у окр. ужичком. Све су ове породице дошле заједно из једног краја — али не и из једнога села — а превео их је готово све Ђуро Гођевац, родом из Гођевића у Осату.

Кад су се у границама Карађорђево Србије почеле формирати прве власти, и кад су се колико-толико почеле сређивати економске прилике, турске власти у Босни почеле су раднике и неимаре из Осата, међу којима је у то доба био на особитом гласу Ђуро Гођевац, призивати и наређивати им да не прелазе у Србију. А кад су тих истих година таласи војничког похода војводе Милана Обреновића отпочели запљуски-

¹⁾ Прича се да је по мориховским селима увек био лакши и мањи намет него по мегленским. Данас им је најтеже то, што им се од свачега узима неки део.

²⁾ Око 1886 г. село Ослап имало је 174 кућа, а данас је спало на 153; неке су куће замрле, а нека имуњније иселиле су се од 1912 г. у Малу Азију.